

Розділ IV. Забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти

doi: 10.15330/msuc.2018.18.183-187

Наталія Захарасевич,

аспірант кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна)

Nataliya Zakharasevich,

Postgraduate of the Department of Theory and Methods of Preschool and Special Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
Nataliya_ZV@i.ua

УДК 373.24:37.09

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Анотація. У статті проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Подані результати аналізу сучасних досліджень і окреслені вимоги до організації професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних вищих навчальних закладах. Виокремлені методологічні підходи, які визначають тактику й стратегію організації навчання. А саме: гуманістичний, особистісно орієнтований, компетентнісний, рефлексивний, контекстний. Кожен з них важливий і по-різному впливає на підготовку компетентних фахівців своєї справи. Також виокремлені основні вимоги до організації професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: методологічний підхід, професійна підготовка, гуманістичний, особистісно орієнтований, компетентнісний, рефлексивний, контекстний підходи.

PROFESSIOANAL PREPARATION FOR FUTURE NURSERY TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS: METHODOLOGICAL APPROACHES

Abstract. The article analyzes the peculiarities of the professional training of future nursery teachers of pre-school educational institutions. The results of the analysis of modern researches are presented and the requirements for organization of professional training of future nursery teachers in modern higher educational institutions are outlined. The methodological approaches that determine the tactics and strategy of organization of training are singled out, namely: humanistic, personally oriented, competent, reflexive, contextual. Each of them is important and influences differently training of competent specialists in their field. Also, the main requirements for organizing training of future nursery teachers in modern higher educational institutions are singled out.

A nursery teacher must realize himself as a subject of professional activity, analyse consciously his own knowledge and practical abilities, carry out selfeducation in accordance with personality interests, understand how he is perceived by children, parents, colleagues and other participants of educational process, know about psychological barriers that mix in different professional situations and oriented on self-perfection.

Keywords: methodological approach, professional training, humanistic, personally oriented, competence, reflexive, contextual approaches.

ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає вдосконалення змісту і технологій професійної підготовки фахівців для різних галузей у вищих навчальних закладах України. Оновлення потребує також професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, від яких залежатиме ефективність розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку.

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» виокремлено актуальні проблеми дошкільної освіти, які виникають у зв'язку з розбудовою сучасного суспільства. А саме: «...недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці; відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді; недостатній розвиток мережі дошкільних навчальних закладів тощо» [9]. Щодо професійної підготовки фахівців різних галузей у системі вищої освіти, у документі зазначено такі недоліки: «...недостатня орієнтованість

структури і змісту професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики; невідпрацьованість ефективної системи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, їх професійного супроводження» [9, 2012].

Водночас в Законі України «Про вищу освіту» запропоновано шляхи реалізації державної політики в освітній галузі як: «...гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави; збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти; розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя...» [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що в педагогічній теорії та практиці вищої освіти існує низка проблем, які характеризують процес професійної підготовки майбутніх вихователів. А саме:

- посилюється увага суспільства й держави до вдосконалення педагогічного процесу в дошкільних навчальних закладах, однак відсутнє наукове обґрунтування основних напрямів оновлення дошкільної освіти (К.Балаєва, Н.Гончар, М.Лях, О.Листопад, Т.Швець);
- вимоги до якості підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів зростають, проте реальний стан їхньої готовності до педагогічної діяльності залишається на недостатньому рівні (К.Балаєва, М.Олійник, О.Прокопчук, Т.Швець);
- виникає необхідність побудови гнучкої, варіативної, актуальної в сучасних умовах системи професійної підготовки майбутніх вихователів, і разом з тим спостерігається недостатня розробленість організаційно-педагогічних умов для впровадження такої системи (О.Листопад, М.Олійник).

Відповідно удосконалення та наукового обґрунтування потребують різні аспекти професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як в Україні, так і в світі. Попри вагомий здобуток дослідників дошкільної освіти, реалії розвитку суспільства, стрімкі темпи науково-технічного прогресу вимагають оновлення змісту методологічних засад професійної підготовки майбутніх вихователів.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ: виокремлення й аналіз змістового наповнення методологічних підходів до організації професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у сучасній вищій школі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: аналіз державних документів, що регулюють зміст і процес освіти в Україні; аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми; виокремлення методологічних підходів професійної підготовки майбутніх педагогів у сучасних наукових розвідках.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зазвичай професійну підготовку фахівців різних галузей розглядають як освітній процес, спрямований на засвоєння студентами професійно значущих знань, умінь, навичок і формування на їх основі компетенцій. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» визначено результативний компонент професійної підготовки: «Сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією» [6]. Таким чином, підготовку до певного виду діяльності характеризує сукупність уже опанованих спеціальних знань, сформованих умінь та навичок, особистісних якостей, індивідуального досвіду роботи та усвідомлених норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності.

Як зазначає Т. Поніманська, професійно-педагогічна підготовка – це цілісний педагогічний процес, спрямований на розвиток мотивації педагогічної діяльності студентів, озброєння їх системою професійних знань і умінь, формування спрямованості особистості на основі цінностей педагогічної діяльності, розвиток прагнення до самовдосконалення [13].

Отже, професійна підготовка майбутніх вихователів характеризується такими ознаками, як організованість, неперервність, цілісність, планомірність, особистісна орієнтованість, результативність тощо. Під час навчання у вищому навчальному закладі у майбутніх вихователів необхідно сформувати цілісну систему знань, фахових умінь і навичок, професійне мислення, забезпечити умови для саморозвитку, виховувати педагогічно значущі якості (організованість, гуманізм, комунікативність, емоційну стабільність, відкритість до інновацій тощо).

Узагальнення вищезазначеного дозволяє виокремити основні вимоги до організації професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних вищих навчальних закладах:

- підвищення якості вищої педагогічної освіти за рахунок її фундаменталізації, актуальності, варіативності, спрямованості на запити сучасного суспільства;
- урахування реалій інноваційного розвитку системи дошкільної освіти під час організації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі;
- єдність теоретичної та практичної складової професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;
- орієнтація на особистість, виявлення і розвиток її творчого потенціалу, надання можливостей для самореалізації;
- формування активного, ініціативного й успішного громадянина, який керується загальнолюдськими цінностями та національними інтересами.

У контексті сучасних тенденцій розвитку вищої освіти результатом професійної підготовки повинна бути професійна компетентність як інтегрований особистісний показник готовності майбутнього вихователя до роботи з дітьми дошкільного віку. Процес формування професійної компетентності у вищому навчальному закладі ґрунтується на відповідних методологічних засадах. Виокремлення й докладний аналіз методологічних

підходів забезпечує чіткість і послідовність організації експериментальних досліджень. З цього приводу Г. Васянович зауважує: «Педагогіка як наука, що безпосередньо впливає на формування особистості, її розвиток і саморозвиток, вимагає чіткого і послідовного визначення та дотримання методологічних основ її функціонування, щоб бути ефективним джерелом знань, дієвим чинником створення міжособистісних відносин...» [2, с. 9].

У контексті дослідження актуальною є проблема виокремлення методологічних підходів професійної підготовки майбутніх педагогів у сучасних наукових розвідках. Зокрема, О. Ліннік обґрунтовує синергетичну парадигму підготовки майбутніх учителів початкових класів і зазначає, що «Такими <методологічними> підходами виступають: на філософському рівні: культурологічний та аксіологічний; на загальнонауковому рівні: системний, середовищний та суб'єктно-діяльнісний; на конкретному рівні: герменевтичний та діалогічний» [8, с. 26]. При цьому освітнє середовище вищого навчального закладу насичується загальнолюдськими культурними цінностями, які трансформуються в особистісно значущі для майбутніх фахівців [1, с. 6].

Отже, для виокремлення методологічних підходів підготовки майбутніх фахівців різних галузей необхідно спиратися на специфічні особливості професійної діяльності, можливості для розвитку особистісного потенціалу студента й урахування сучасних тенденцій розвитку галузі. У наукових дослідженнях методологічні підходи забезпечують досягнення визначеної мети найоптимальнішими способами.

Зміни у системі підготовки майбутніх вихователів ДНЗ зумовлені передусім новими реаліями українського суспільства, орієнтацією на демократичні принципи, реорганізацією системи дошкільної освіти (зміна співвідношення родинного і суспільного дошкільного виховання, обов'язкова дошкільна освіта, урізноманітнення її форм, багатоваріантність освітньо-виховних програм). При цьому ціннісно-сисловою основою професійної діяльності педагога є особистість дитини дошкільного віку [12, с. 28]. У контексті зазначеного ключовим завданням підготовки фахівців дошкільної освіти у вищій школі вважаємо формування особистості професіонала інноваційного типу, здатного до самореалізації й визначення власної траєкторії професійної діяльності, в основі якої знаходиться дитина. Базовими орієнтирами у ставленні до дитини є універсальні цінності гуманізму: любов, добро, милосердя, справедливість тощо. Для того, щоб майбутній фахівець реалізовував означені цінності у професійній діяльності, необхідно й освітній процес у вищому навчальному закладі моделювати на гуманістичних засадах. Таким чином, виокремлюємо гуманістичний підхід, який передбачає ставлення до людини як найвищої цінності й надання їй можливостей для творчого розвитку. Як зазначає Р. Пріма, професійний розвиток особистості охоплює особистісне зростання, що виявляється в інтелектуально-моральній свободі, особистій автономії, фаховому самовдосконаленні і самореалізації, саморозвитку творчої індивідуальності та її духовного потенціалу [14]. Актуальними є означені положення у контексті підготовки майбутнього вихователя до організації рольової діяльності дітей дошкільного віку, яка передбачає взаємодію з іншими людьми – однолітками, дорослими. В основі такої взаємодії повинні бути загальнолюдські ціннісні орієнтири.

Гуманістичні цінності освіти повинні стати провідними ідеалами життя і діяльності майбутнього педагога. З цього приводу вчені наголошують: «Для плідного засвоєння і прийняття педагогом гуманістичних педагогічних цінностей освіти як провідних ідеалів, норм і настанов, які інтегрують загальнолюдські й національні ціннісні пріоритети, потрібно «проживати» і «переживати», відстоювати і стверджувати означені цінності в соціально корисній та продуктивній творчій діяльності в процесі професійно-педагогічної підготовки» [14]. Значного поширення в сучасній практиці вітчизняної та зарубіжної вищої школи набув компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців різних галузей. Поняття «компетентність» трактується нами відповідно до Закону України «Про вищу освіту» й розуміється як «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [6].

У сучасних дослідженнях набуває актуальності рефлексивний підхід до організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі. У підготовці майбутніх вихователів ДНЗ такий підхід, на думку М.Олійник, передбачає опору на власний досвід і чуттєво-емпіричну сферу формування професійної позиції майбутнього педагога. При цьому методи, засоби навчання та організаційні форми професійної підготовки мають забезпечувати самопізнання, самовизначення, самореалізацію особистості [10, с. 49].

Особистісно-професійне становлення майбутнього педагога в контекстному навчанні здійснюється в різноманітних формах діяльності, три з яких є основними, решта – проміжні. У працях А.Вербицького та О.Ларіонової виокремлено основні форми такої діяльності: навчальна діяльність академічного типу (класичним прикладом є інформаційна лекція); квазіпрофесійна діяльність, яка моделює в аудиторних умовах ситуації професійної діяльності (ігрова діяльність); навчально-професійна діяльність, в процесі якої студент застосовує набуті знання, уміння, навички, компетенції (виконання курсових, дипломних робіт, проходження різних видів практики) [3, с. 134].

Проміжними є форми діяльності, які забезпечують трансформацію, перехід від однієї базової форми до іншої. До таких відносимо спецкурси, проблемні лекції, семінари-диспути, групові практичні заняття, тренінги, інтерактивні методи навчання тощо. При цьому студенти використовують фахові знання й уміння, набувають досвіду педагогічної діяльності, професійні норми і цінності стають їх особистісним надбанням.

Результати аналізу педагогічної практики засвідчують, що найбільш значущими для формування особистості майбутнього вихователя мають професійно орієнтовані знання, репрезентовані під час вивчення дисциплін фундаментального, соціально-гуманітарного та психолого-педагогічного блоків. Таким чином викладач активізує

пізнавальну активність студентів, стимулює інтерес до психолого-педагогічних проблем, ознайомлює майбутніх фахівців з різними підходами і шляхами їх вирішення у практичній діяльності.

Аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах за кордоном здійснено в дисертаційних дослідженнях українських учених Н. Карпенко, М. Олійник, О. Прокопчук та ін. В умовах реформування системи освіти, впровадження різноманітних інновацій такі роботи дозволяють виокремити методологічні підходи, принципи, зміст, форми й методи навчання майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах за кордоном, узагальнити отриманий матеріал і запропонувати конкретні шляхи оновлення професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах з урахуванням специфічних особливостей нашої країни. З цього приводу вчені зазначають, що «...інноваційна спрямованість діяльності викладачів та студентів передбачає створення, освоєння і використання педагогічних нововведень як вітчизняних, так і зарубіжних учених та педагогів» [11]. Актуальність і потреба якісної професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ в Україні засвідчена низкою наукових досліджень, присвячених різним аспектам такої підготовки. А саме: засадничі положення професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних вищих навчальних закладах розроблено Л. Артемовою, Г. Бєленькою, А. Богущ, Н. Лисенко, Т. Поніманською та ін.; формування готовності майбутніх вихователів до інноваційної діяльності розглянуто у дисертаціях К. Балаєва, М. Лах, Л. Машкіна; особливості підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дошкільників стали об'єктом дослідження Л. Врочинської, Г. Борин, Н. Грами, А. Залізняк, Т. Шанскової; розвиток професіоналізму та професійної компетентності майбутніх вихователів у системі вищої освіти досліджують Л. Загородня, Л. Кідіна, О. Листопад, О. Самсонова, Х. Шапаренко, Т. Швець та ін.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, освітнє середовище вищого навчального закладу має ґрунтуватися на науково обґрунтованих методологічних підходах. Цілісність і результативність професійної підготовки майбутніх вихователів до практичної діяльності реалізується, якщо освітній процес організовано у відповідності до положень гуманістичного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, рефлексивного та контекстного підходів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в конкретизації форм, методів і засобів організації професійної підготовки майбутніх вихователів відповідно до виокремлених методологічних підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Алексєнко-Лемовська Л. Вектори наукових досліджень у галузі дошкільної освіти. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». Випуск 4/36. 2017. С.4–13.
- [2] Васянович Г. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. №3. С. 9–30.
- [3] Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании. Проблемы интеграции / А. А.Вербицкий, О. Г.Ларионова. М.: Логос, 2009. 336 с.
- [4] Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 176 с.
- [5] Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1402759724905695>
- [6] Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. доктора пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти ; 13.00.08 – дошкільна педагогіка / ДЗ "Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського". Одеса, 2016. 529 с.
- [7] Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
- [8] Олійник М. І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи: дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. Тернопіль, 2016. 475 с.
- [9] Підлипняк І. Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. Вип. 44. С. 28 – 34.
- [10] Поніманська Т. І. Модель системи підготовки студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку/ Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. 2012. Випуск 5 (48). URL : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe
- [11] Пріма Р. Аксиологічні орієнтири у професійній підготовці майбутнього педагога-вихователя. URL : <http://esnuir.eunu.edu.ua/bitstream/123456789/434/1/prima%20axiological.pdf>
- [12] Рогальська І. П. Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті компетентнісного підходу. Освіта Донбасу. 2009. № 6 (137). С. 72–75.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Aleksjejenko-Lemovs'jka L. Vektory naukovykh doslidzhenj u ghaluzi doshkil'nojji osvity (Vectors of research in the field of preschool education). Ljudynoznavchi studiji. Serija «Pedagoghika». Vypusk 4/36. 2017. S.4–13. (in Ukrainian)
- [2] Vasjanovych Gh. Metodologichni konteksty pedagoghichnojji nauky na suchasnomu etapi jiji rozvytku (Methodological contexts of pedagogical science at the present stage of its development). Pedagoghika i psykologhija profesijnojji osvity. 2013. № 3. S. 9–30. (in Ukrainian)
- [3] Verbyckij A. A. Lychnostnyj y kompetentnostnyj podkhody v obrazovanny. Problemy yntegracyy (Personality and competence in education. Integration problems) / A. A.Verbyckij, O. Gh.Laryonova. M.: Loghos, 2009. 336 s. (in Russian)
- [4] Encyklopedija pedagoghichnykh tekhnologhij ta innovacij (Encyclopedia of pedagogical technologies and innovations) / Avtor-ukladach N. P. Navolokova. Kh.: Vyd. ghrupa «Osnova», 2012. 176 s. (in Ukrainian)
- [5] Zakon Ukrajiny «Pro vyshhu osvitu» (Law of Ukraine "On Higher Education"). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1402759724905695> (in Ukrainian)

- [6] Lystopad O. A. Teoretyko-metodychni zasady formuvannja profesijno-tvorchogho potencialu majbutnikh vykhovateliv doshkiljnykh navchalnykh zakladiv (Theoretical and methodical principles of formation of professional-creative potential of future teachers of pre-school educational institutions): dys. doktora ped. nauk : 13.00.04 – teorija i metodyka profesijnoji osvity; 13.00.08 – doshkiljna pedagoghika / DZ "Pivdenoukrajinskij nac. ped. un-t im. K.D.Ushynskogho". Odesa, 2016. 529 s. (in Ukrainian)
- [7] Nacionaljna strateghija rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku (National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (in Ukrainian)
- [8] Olijnyk M. I. Teoretyko-metodychni zasady pidghotovky majbutnikh fakhivciv doshkiljnoji osvity v krajinakh Skhidnoji Jevropy (Theoretical and methodological principles of training of future specialists in pre-school education in the countries of Eastern Europe): dys. d-ra ped. nauk: 13.00.01. Ternopilj, 2016. 475 s. (in Ukrainian)
- [9] Pidlypnjak I. Ju. Pidghotovka majbutnikh fakhivciv doshkiljnoji osvity (Training of future specialists in pre-school education). Psykologho-pedagoghichni problemy siljskoji shkoly: zb. nauk. pr. Umansjkogho derzh. ped. un-tu im. Pavla Tychyny / [red. kol.: Pobirchenko N. S. (ghol. red.) ta in.]. Umanj: PP Zhovtyj O. O., 2013. Vyp. 44. S. 28 – 34. (in Ukrainian)
- [10] Ponimansjka T. I. Modelj systemy pidghotovky studentiv do ghumanistychnogho vykhovannja ditej starshogho doshkiljnogho viku (Model of system of preparation of students for humanistic upbringing of children of the senior preschool age) / Onovlennja zmistu, form ta metodiv navchannja i vykhovannja v zakladakh osvity: Zbirnyk naukovykh pracj. Naukovi zapysky Rivnensjkogho derzhavnogho ghumanitarnogho universytetu. 2012. Vypusk 5 (48). URL : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe (in Ukrainian)
- [11] Prima R. Aksiologhichni orijentyry u profesijnij pidghotovci majbutnjogho pedagogha– vykhovatelja (Axiological benchmarks in the professional training of the future educator- educator). URL : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/434/1/prima%20axiological.pdf> (in Ukrainian)
- [12] Roghaljsjka I. P. Pidghotovka pedagoghichnykh kadriv u vyshhykh navchalnykh zakladakh u konteksti kompetentnisnogho pidkhotu (Training of pedagogical staff in higher educational institutions in the context of a competent approach). Osvita Donbasu. 2009. № 6 (137). S. 72– 75. (in Ukrainian)

Рецензент: Лисенко Н.В., доктор педагогічних наук, професор, ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»